

**DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT**

Kunnskaps- og integreringsministeren

Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

20/4958-

16. oktober 2020

Representantforslag nr. 8:10 S (2020-2021) om skole uten profitt

Jeg viser til forslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes.

De fleste elevene i Norge går i offentlige skoler. Tallene for skoleåret 2019-2020 viser at 4,25 prosent av grunnskoleelevene og 8,2 prosent av elevene i videregående skole går i friskoler. Også i fremtiden vil det store flertall av norske elever gå i offentlig skole. Regjeringens viktigste jobb på kunnskapsfeltet er derfor å styrke den offentlige skolen. Samtidig er Regjeringen opptatt av å sikre den enkeltes rett til å velge mellom forskjellige skoler. Offentlig finansierte friskoler er et viktig supplement og alternativ til den offentlige skolen, og bidrar til økt mangfold og læring mellom skoler.

Kommentarer til forslag 1

Friskoleloven § 2-2 andre ledd fastsetter at en friskole må være registrert i Enhetsregisteret eller et tilsvarende register før det blir søkt om godkjenning. Dette innebærer at skolen må organiseres som et eget rettssubjekt. Formålet med dette kravet er å få klar identifisering av skolen og oversikt over styret og andre registrerte nøkkelopplysninger. Etter enhetsregisterloven skal blant annet medlemmer av styret, daglig ledet og revisor registreres.

Friskoleloven har ingen bestemmelser som begrenser bruk av selskapsform. Den mest brukte selskapsformen er aksjeselskap, etterfulgt av foreninger og stiftelser.

Godkjente friskoler er underlagt en streng offentlig regulering og kontroll. Friskoleloven har et klart forbudt mot å ta ut enhver form for åpent eller skjult utbytte, jf. § 6-3. Det følger av friskoleloven § 7-2 første ledd at tilsynsmyndigheten uten hinder av taushetsplikt skal ha tilgang til skolens anlegg og dokumentasjon. Dersom det er behov for det har

tilsynsmyndigheten også krav på tilgang til dokumentasjon fra eieren av skolen eller dennes nærstående.

Jeg ser på denne bakgrunn ikke behov for å utrede forslag om nye organisasjonsformer mv. i samsvar med representantens forslag.

Kommentarer til forslag 2

Friskoleloven gir vertskommunen/vertsfylket rett til å uttale seg før det eventuelt gis godkjenning. Det følger av § 2-1 første ledd at det ikke skal gis godkjenning dersom etableringen vil ha negative konsekvenser for det offentlige skoletilbudet i vertskommunen/vertsfylket. Uttalelsen fra vertskommunen/vertsfylket er dermed relevant for vurderingen av om en skole skal få godkjenning eller ikke.

Den skjønnsmessige vurderingen som danner grunnlaget for om en skole skal få godkjenning er drøftet inngående i lovens forarbeider. Vurderingen innebærer at det i hver enkelt sak må foretas en konkret avveining der de hensyn som taler for etablering av en friskole veies mot hensynet til de offentlige skolene og driften av disse i vertskommunen eller vertsfylket. Vertskommunens/vertsfylkets uttalelse er ikke avgjørende for utfallet, men jo bedre og mer relevant en innsigelse fra vertskommunen/vertsfylket er begrunnet og sannsynliggjort, desto større betydning vil uttalelsen ha for utfallet i saken.

I utgangspunktet må vertsfylket/vertskommunen tåle noen strukturelle endringer som følge av at en friskole blir godkjent. Hvor mye vertskommunen/vertsfylket må tåle, har blant annet sammenheng med de budsjettmessige konsekvensene etablering av friskolen vil ha for kommunen/fylkeskommunen. Videre må det vurderes om etablering av små friskoler som følge av nedleggelse av små offentlige skoler bidrar til å opprettholde en skolestruktur som er unødig kostbar og med små og sårbare skolefaglige miljøer. Dersom en kommune er på ROBEK-listen eller nylig har vært på listen, vil det være et relevant moment der etablering av en friskole vil legge vesentlige bindinger på skolestrukturen og dermed begrense kommunens evne til å foreta (om)prioriteringer mellom de ulike tjenesteområdene. Etablering av videregående friskoler må vurderes i lys av fylkeskommunens overordnede ansvar for å gi tilbud som ivaretar søkerens ønsker og samfunnets behov. Det er relevant å legge vekt på om etablering av en friskole vil gjøre det vanskelig å opprettholde desentraliserte tilbud som følge av sviktende elevgrunnlag. Et annet moment vil være mulighet for å skaffe læreplasser innenfor de aktuelle yrkesfaglige studieretningene. Innsigelser om at elever som vil velge offentlig skoletilbud vil få lengre reisevei ved etablering av en friskole, inngår også i vurderingen.

Det følger av fast forvaltningspraksis at det under søknadsbehandlingen vurderes om skolen kan få godkjenning med et lavere maksimalt elevtall enn skolen selv har søkt om – blant annet om det anses nødvendig for å redusere de negative konsekvensene for vertskommunen/vertsfylket.

Etter min oppfatning legger dagens regelverk til grunn en rimelig balanse mellom hensynet til vertskommunen og vertsfylket på den ene siden, og muligheten til å velge mellom forskjellige skoler på den andre siden.

Det er Utdanningsdirektoratet som har myndigheten til å behandle søknader om godkjenning av nye skoler og driftsendringer i eksisterende skoler. Departementet er klageinstans. At behandlingen av disse sakene skjer på nasjonalt nivå mener jeg bidrar til å sikre en helhetlig forståelse av regelverket og dermed også en forutsigbar forvaltningspraksis.

I vedtaket om godkjenning av friskoler blir det fastsatt maksimalt elevtall. Dette skal bidra til å gjøre det forutsigbart for kommuner og fylkeskommuner å dimensjonere skoletilbudet. Samtidig vil både maksimalt elevtall og andre vilkår i skolens godkjenning gi friskolen forutsigbare rammevilkår for skoledriften. Jeg ser betydelige utfordringer knyttet til en lovendring som innebærer at vertskommunen/vertsfylket skal ha hjemmel til å redusere antallet godkjente elevplasser i friskoler. En prinsipiell hovedutfordring er knyttet til at kommunene og fylkeskommunene skal kunne omgjøre vedtak truffet av et statlig forvaltningsorgan.

En omgjøringsadgang vil vanskelig kunne etableres uten at det vil svekke forutsigbarheten og rettssikkerheten både for friskolene og for elevene som går i friskoler. En omgjøring av et tidligere gitt vedtak om godkjenning vil måtte bero på en skjønnsmessig vurdering. I praksis vil det være mange faktorer som påvirker kvaliteten på det samlede skoletilbudet i en kommune eller i et fylke. Det vil dermed være vanskelig å slå fast at løsningen vil være å redusere antallet elevplasser ved en friskole, vurdert opp mot andre tiltak og andre faktorer som påvirker kvaliteten på det offentlige skoletilbudet. Det vil være en betydelig risiko for at en omgjøring av tidligere godkjent elevtall vil være påvirket av politisk tilhørighet – og dermed ytterligere svekke mulighetene for forutsigbarhet og trygge rammebetingelser.

Kommentarer til forslag 3

Godkjente friskoler mottar offentlig støtte som utgjør rundt 85 prosent av driftskostnadene til offentlige, og skolene kan bare ta skolepenger begrenset oppad til om lag 15 prosent av driftskostnadene i den offentlige skolen. Det er forbudt å ta ut enhver form for åpent eller skjult utbytte. Godkjente friskoler er underlagt en streng offentlig regulering og kontroll. Dersom en friskole bryter reglene, risikerer den ulike reaksjoner, jf. friskoleloven § 7-2a, som gir hjemmel til ulike sanksjoner ut fra forholdets art og alvorlighet. I de mest alvorlige tilfellene kan skolens godkjenning trekkes tilbake.

Utbytteforbudet for friskoler har ligget fast i loven siden 1970, og er i senere lovarbeider presisert og utdypet. Utbytteforbudet gjelder både når skolen er i drift og i tilfeller hvor skolen blir nedlagt, jf. friskoleloven § 6-3.

Representanten peker på problemstillinger knyttet til videresalg av skoler. Jeg vil til dette understreke at utbytteforbudet i friskoleloven § 6-3 også rammer overføring av

verdier ut av skolen i forbindelse med salg. Jeg vil også vise til at friskolenes godkjenning er knyttet til det organisasjonsnummeret som skolen er registrert som i Enhetsregisteret eller annet tilsvarende register. Dersom en skole skal flyttes fra ett rettssubjekt til et annet, vil dette være en driftsendring som krever ny godkjenning. I friskoleloven med forskrifter er det dessuten klart angitt hva friskolene har lov til å bruke tilskudd og skolepenger til. Midlene kan bare brukes til skolevirksomhet, dvs. virksomhet som er nødvendig eller formålstjenlig for å nå målene i skolens læreplan. Friskolenes adgang til å opparbeide egenkapital er dessuten klart begrenset, jf. økonomiforskrift til friskoleloven § 6-3.

Private høyskoler skal være organisert som enten aksjeselskap eller stiftelse. En privat høyskole som er organisert som en stiftelse kan ikke selges. Jeg mener det ikke er grunnlag for å forby salg av private høyskoler som er organisert som aksjeselskap. Private høyskoler som får statstilskudd, skal uansett la tilskudd og egenbetaling komme studentene til gode. Private høyskoler som mottar statstilskudd, kan ikke foreta utdelinger.

Etter min vurdering er friskoleloven, med de presiseringer som ble vedtatt etter forslag fra regjeringen Solberg i 2015, godt egnet til å sikre at statstilskudd kommer elevene til gode. I denne sammenheng viser jeg også til at departementet 8. mai 2019 fastsatte retningslinjer for friskolenes handel og vurderingen av markedspris.

Samtidig vurderer jeg løpende om det er behov for nye regelendringer eller veiledning for ytterligere å støtte opp under friskolelovens klare utbytteforbud.

Med hilsen

Guri Melby